

Titel: Breve

Citation: "Breve", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra *Søren Kierkegaards Skrifter*: https://tekster.kb.dk/text/sks-b1-int_1-shoot-idf00564e0-3dfb-4c69-8ded-780407f32989.pdf (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K28*

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

V. Gengivelse af tekst

Tekstgrundlaget for brevene i SKS 28 er som udgangspunkt originalbrevet. I de tilfælde, hvor originalbrevet ikke er fundet bevaret, trykkes i prioriteret rækkefølge efter: digitalt foto, fotostat, afskrift og tidligste tryk.* På grund af den begrænsede mængde bevarede originalbreve, gengivet i den ene eller anden form, er nogle steder anvendt brevets kladder som tekstgrundlag og enkelte steder SKs kopi.*

I to tilfælde, nemlig i korrespondancerne med Johan Frederik og Regine Schlegel og med Rasmus Nielsen, har vi valgt at trykke en række udkast og kladder placeret umiddelbart efter det brev, de hører til (se fx Brev 159). Valget skyldes, at kladderne til Schlegel indeholder væsentlig information om SKs oplevelse af efterspillet til forlovelsen med Regine – information, som ikke mindst viser sig i SKs redigering af indholdet. Kladderne til Rasmus Nielsen indeholder ligeledes væsentlig information om SKs forståelse af sit særegne forhold til Rasmus Nielsen. Kladdematerialet er forsynet med et underpunkt til det overordnede brevnummer (159.1, 159.2 ... 159.9) for at angive, at kladderne befinder sig på et underordnet variantniveau i forhold til brevet i dets endelige skikkelse. I disse tilfælde kommenteres i SKS K28 brevet, men ikke kladderne.

Ifølge Bartholins *Almindelig Brev- og Formularbog* bør brevene opstilles i skabelonformen: tiltale, tekst, underskrift, evt. efterskrift og udskrift (adressatens navn og evt. adresse).* SKs breve følger generelt denne opbygning, og den bliver derfor også grundstrukturen i gengivelsen af teksten i SKS 28.

I SKS 28 markeres udskriften, der er skrevet på forsiden af konvolutten, med en blå ramme og anbringes til sidst, dvs. efter brevtteksten. Konvolutten er enten et blankt, foldet blad med udskrift eller 'et foldebrev', dvs. blad med selve brevtteksten foldet til konvolut. Er der tale om et foldebrev befinder udskriften sig på bladets versoside, i tilfælde af dobbeltblade på bl. [2v] (se fx illustration 19 i SKS 28, 320-321). Udskriften må således være skrevet til sidst, og placeringen efter brevtteksten i SKS 28 stemmer derfor med stadierne i brevets tilblivelse.* Findes udskriften på et nyt blad, er den også placeret efter brevtteksten, og det nye blad markeres vha. nyfoliering: bl. [1r].

Sammenfoldningen til konvolut kan være udført enten på langs og tværs eller på skrå i forhold til skriveretningen. Efter foldning er brevene blevet forseglede, enten med rød og sort segllak med aftryk fra signet eller med en påklæbet papiroblat med lim på begge sider. Oblaten kan være anbragt ved hjælp af en oblattrykker (oblatsignet), der efterlader et aftryk. Enkelte steder er brevene forseglede med figurerede oblater, der kun har lim på den ene side og kan sammenlignes med et klistermærke.*

Ifølge Bartholin kan visse grafiske signaler være betydningsbærende. Fx angiver afstanden mellem tiltale og tekst brevmottagerens rang, sådan at jo større afstand, desto højere rang. I SKs brevmateriale ses kun sjældent disse grafiske betydningsbærere. Et af de få eksempler er Brev 72 til J.L. Heiberg, hvem SK, i hvert fald i begyndelsen af sit virke, beundrede. Her har SK tydeligvis indlagt ekstra afstand mellem tiltale og tekst, sandsynligvis for at signalere sin respekt for Heibergs højere rang og position (se illustration 7 i SKS 28, 127); i gengivelsen af brevet i SKS 28 er derfor indsat ekstra mellemslag (blanklinjer).

SK var i det hele taget omhyggelig med at tiltale brevmottagerne korrekt efter rang, med mindre det drejede sig om familiemedlemmer eller nære bekendtskaber. Heiberg bliver således tiltalt »Høistærede Hr. Professor« indtil begyndelsen af 1850, hvor han udnævnes til etatsråd og siden tiltales »Høivelbaarne Hr. Etatsraad«.* Til gengæld kan det undre, at SK ikke har efterstræbt at afsende sine breve til Heiberg renskrevet uden rettelser. I det hele taget giver brevmaterialet indtryk af, at SK ikke har tillagt brevenes ydre stor betydning. Brevene skrives på conceptpapier, skrivepapier eller velin i vilkårlige formater, hvilket peger på, at SK har benyttet sig af det papir, han tilfældigvis har haft ved hånden.* Brev 122 til kong Christian VIII følger dog Bartholins vejledning og er skrevet på stempelpapir i folioformat (se illustration 12 i SKS 28, 205).*

I SKS 28 er de tekstkritiske principper de samme for breve skrevet af andre som for breve skrevet af SK. I breve skrevet af SK, men hvor modtageren senere har gjort notater på brevet, oftest en datering, er modtagerens notat transskriberet, men markeret ved hjælp af note (se fx Brev 10). Hvad angår tekstkritik, henvises generelt til »Tekstkritiske retningslinjer for journaler, notesbøger og papirer« i SKS 17, 299-343.

Al øvrig tekst, der er tilføjet brevet efter eventuel afsendelse, omtales i manuskriptbeskrivelsen. Det drejer sig fx om poststempler, som især findes på brevene til og fra Berlin og viser, at postgangen har været over Hamburg. Poststemplerne har ofte dato og anvendes til at understøtte dateringsskøn i de breve, som afsenderen ikke har dateret. Hvis brevet ikke indeholder nogen anden evident datering, anføres stempeldatoen i den blå udgivetekst før hvert brev.

Frankeringspåtegninger er også kommet til efter brevets afsendelse og omtales i manuskriptbeskrivelsen. Påtegningerne er oftest angivelser på konvoluttens for- og bagside af, hvor meget porto der er betalt.* Ofte

var det imidlertid afsenderen selv, der mærkede brevet »fr.« (franko) eller »frit«, som betød, at portoen var betalt; derfor er disse markeringer gengivet i tekstbindet. Først i 1851 blev frimærket indført i Danmark, og i SKs brevmateriale findes enkelte eksempler på breve med frimærker (se illustration 24 i SKS 28, 484).

Når det gjaldt postudbringning i København, fik SK overbragt brevene til de pågældende modtagere med bud, og derfor har disse konvolutter ikke postale påtegninger. Det var formentlig på denne måde, at brevene til Regine Olsen blev leveret. Endelig viser påskriften »egenhændigt« på konvolutten til Brev 215 fra SK til Israel Levin, at SK selv har afleveret brevet.

Blå udgivertekst

Som noget særligt findes der i SKS 28 imellem sidernes top- og bundstreg tekst, der ikke er skrevet af SK, men af udgiverne. Denne udgivertekst er markeret med blå skrift. Det gælder korrespondanceoverskriften, der indleder hver ny korrespondance inden for en gruppe, og brevoverskriften, der er placeret ud for hvert brevnummer og adskiller enkeltbrevene.

Redaktionen

ved Elise Iuul